

exceptiones postulantur, & certo quodam modo agendi potestas datur: & omnis conceptio priorum iudiciorum constituitur: quæ autem in ipsis iudiciis rariis incidunt, eiusmodi sunt, ut per se minus firmitudinis habeat. Quibus ex verbis locus similis Cornificij lib. ad Heren. 1. corrigendus est: ubi sic legitur: Hac parte constitutio- nis Greci in iudiciis, nos in iure ciuili plerunque vitmur. Tollendam enim vocem CIVILI, & ille Ciceroni locus simillimus, & qui paulo post apud Cornificium sequitur, demonstrant. Dabat

16 Igitur recuperatores Prætor apud quos ita causam uterque suam exponere, ut tandem secundum eum cuius causa probabilior videretur, lis daretur. Superest in definitione nostra, Q V O D

17 S I B I D E B E T V R, quæ clausula mihi certe, ut verè dicam, non omnino satisfacit, videturque hoc amplius addendum, S V M V E E S T Cùm satis constet, neque quod nostrum est, debere nobis: neque quod nobis debetur, nostrum esse. Itaque cum pater familias suum argentum uxori legasset, responsum est, id quod ei debebatur non contineri. l. Q. Mutius, 27. §. 2. & l. scribit, 34. D. de aur. & argent. Ut ex aduerso facilis ratiocinatio sit, si quod sibi debebatur, legasset: nequaquam id quod suum fuisset, contineri potuisset. Vehementerque suum equidem eos admiratus, qui rem quam per vindicationem nostram esse intendimus, æquè nobis ut pecuniam, debere affirmant: nam quod Vlpianus scribit in l. pecuniz, 178. de verb. signifi. verbum Debitum omnem omnino actionem comprehendere: quis non videt ad ea quæ continuò subiecta sunt, contrahendū esse? Siue, inquit, Ciuilis, siue honoraria, siue fidei-

18 commissaria fuerit persecutio. Cùm igitur plus sit actio, quàm ius persequendi, quod sibi debetur apparet veram definitionem non esse: quippe quæ non omnia quæ inuoluta erant, euoluat.

Persequendū iudicio. Sequitur ij. Actiones non in iure, sed in iudicio exercentur. d. l. nihil aliud.

19 Ius t autem locus dicitur, in quo ius redditur, appellatione collata ab eo quod fit, in eo ubi fit. l. penult. D. de iust. & iur. non enim Prætores, sed priuatos homines ab illis constitutos, priuatas causas disceptasse, testimonia sunt apud veteres auctores innumera, ex quibus vnum ex Verrina iij. edidisse, contentus ero. Dubium nemini est, quin omnes omnium pecuniarum positæ sint in eorum potestate, qui iudicia dant, & eorū qui iudicant: quin nemo nostrum possit ades suas nemo fundum, nemo bona patria obrinere, si cū hæc à quopiam vestrum petita sunt, Prætor improbus, cui nemo interdicare possit, det quem velit iudicem, iudex nequam & leuis, quod Prætor iusserit, iud. cet. Si verò illud quoque accedet, ut Prætor in ea verba iudicium det, vel Octauius Balbus iudex, homo & iuris & officij peritissimus, non possit aliter iudicare?

Quod sibi debetur. Sequitur iij. actio non eius quod aliis, sed eius quod nobis ipsis debetur persequendi causa instituta est. §. j. infra, de iis

20 per quos ag. poss. Vbi Iustinianus ait, t̄ olim alterius nomine agi non liceuit. Et quanquā nūc procuratorio nomine agi liceat, tamè satis constat, tūc non quasi alieno sed quasi suo, ac proprio nomine

21 agi, siquidē t̄ procurator dicitur à Cicerone omnium rerum alterius, quidam quasi penè dominus: hoc est alieni iuris vicarius. Hinc illa for-

mula, siue actio in auctorem presentem: Quando te in iure conspicio, postulo an ne scies auctor. Porro autem intelligendum est, hac adiectiuncula remoueri ab hac definitione tum publicas, tum populares actiones: nam in vtriusque pœnam Republicæ debitam persequimur: in illis quidem maiorem & acerbioris, in his verò minorem. At his actionibus priuatis in tantum quod cuique priuatim ac proprie debere persequimur.

Apud iudices arbitrio suo. Sequitur iij. Actiones t̄ tum apud iudices, tum apud arbitros exercentur. l. a Diuo Pio, 15. D. de re iudicata. Vbi Vlpianus ait resciptum esse, ut magistratus populi Romani iudicium esse, vel arbitrorum à fœdatorum sententiam exequantur. Differēt t̄ autem iudex ab arbitrio duabus potissimum de causis: quod hic ex compromisso sumitur, ille sine compromisso: huic prætor formulam iudicij præscribit, illi summam totius negotij potestatem permittit: itaque iudex est cuius Romanus priuatus, cui prætor ex reorum consensu distrahendæ, ex formulæ præscripto controuersia potestatem dedit. Arbitrarius verò, cuius Romanus, ex compromisso à litigatoribus sumptus, t̄ cui prætor negotij arbitrio suo disceptandi potestatem fecit. Reliquas differentias in Commentariis verborum iuris retulimus.

In duo genera diducitur. Sequitur v. actionum t̄ summa diuisio bipartita est, ut alia in rem sint, alia in personam. l. actionum, 25. D. de obligat. & act. ubi Vlpianus sic scribit, Actionum genera sunt duo: in rem, quæ dicitur vindicatio: & in personam, quæ condicatio appellatur. Sed mirum est, & Vlpianum t̄ & Iustinianum mixturam mentionem hoc loco prætermisisse, de quibus posterius tractatur in §. quædam: ubi tres actiones commemorantur, quæ partim in rem sunt, partim in personam.

Namque agit vnusquisque. Sequitur vj. In personam t̄ actiones aduersus eos, qui ex contractu delictōve obligati sunt, conceduntur d. l. actionū ubi Vlpianus ait, in personam actionem esse, quæ cum eo agimus, qui obligatus est nobis, ad faciendum aliquid vel dandum: & semper aduersus eundem locum habere. Quibus ex verbis intelligi potest, quam obrem in personam appellerentur. Nam si finis illarum est, ut aliquis nobis vel det, vel faciat, satis constat, sine certæ personæ notatione peragi hanc fabulam non posse: quod planius ex ratione actionis in rem intelligitur: cuius finis est, rei vindicatio, & possessio: ac propterea personæ adiectione non desiderat. Licet etiam hoc aperte intelligatur ex ea actione, quæ factum postulat: nam si mihi pictor aliquis obligatus sit ad meâ porticum depingendam, nemo necit, cum non liberari: si ab alio eam depingendam curarit. Cōpeter enim hæc actio, Aio te Apelles, mihi meam porticum pingere oportere. Inter artifices, D. de solutionib. Altera t̄ causa quam obrem in personam appelleretur, hæc est quia semper aduersus vnam eadem quia personam locum obrinet: quæ admodum in d. l. actionū, Vlpianus scribit: Eiusque rei exemplū extat in l. vlti. §. vlti. ff. de contrah. empr. ubi Titius qui obligatus erat ad dandum, quamuis obligatus esset ad dandum ex certo fundo suo, tamen etiam si fundum alteri vendiderit, personali actione tenetur: quippe cum cum